Kulturutskottets betänkande 1976/77:18

med anledning av motioner i vissa byggnadsvårdsfrågor

I detta betänkande behandlar utskottet följande motioner, vilkas behandling på förslag av kulturutskottet i betänkandet 1975/76:42 uppskjutits till 1976/77 års riksmöte, nämligen

1975/76:1380 av herrar Turesson (m) och Nordgren (m) vari hemställs att riksdagen hos regeringen begär att bygglagutredningen ges direktiv att utreda frågan om ett särskilt planinstitut för bevarande och vård av kulturhistoriskt värdefulla bebyggelser och miljöer och framlägga förslag i så god tid att proposition kan föreläggas 1977 års riksdag,

1975/76:2015 av herr Bohman m. fl. (m) vari, såvitt nu är i fråga, under hänvisning till vad som anförts under avsnittet "Kultur" i motionen 1975/76:1979 hemställs att riksdagen hos regeringen anhåller om uppdrag åt riksantikvarieämbetet att inventera och prioritera behovet av insatser inom byggnadsvården för en tioårsperiod och att regeringen förelägger riksdagen en plan för anslagstilldelningen i enlighet med vad som anförts i motionen 1975/76:1979.

Motionen 1975/76:1380

I motionen 1975/76:1380 erinrar motionärerna om den vid 1971 års riksdag väckta motionen 832 om utredning av frågan om en skyddslagstiftning avseende kulturhistoriskt värdefulla bebyggelser och miljöer. Riksdagens beslut med anledning av denna motion föranledde att den då arbetande bygglagutredningens uppdrag vidgades till att omfatta skydd för kulturhistoriskt värdefulla bebyggelser och miljöer. I detta arbete skulle utredningen samråda med 1965 års musei- och utställningssakkunniga i syfte att erhålla sakunderlag för sina bedömningar. Bygglagutredningen har numera i betänkandet (SOU 1974:21) Markanvändning och byggande redovisat principer för lagstiftning avsedda att tjäna som underlag för fortsatt utredningsarbete. Det torde dock enligt motionärerna komma att dröja avsevärd tid innan ett effektivt lagskydd för de kulturhistoriskt värdefulla bebyggelserna och miljöerna kan föreligga.

I motionen redovisas vissa åtgärder som under 1970-talet vidtagits till skydd för bl. a. kulturhistoriskt intressant bebyggelse. Motionärerna betecknar emellertid de hittills vidtagna åtgärderna som provisorier med starka begränsningar i tillämpningen och styrda av andra motiv än de kulturhistoriska. De kulturhistoriska initiativen har – säger motionärerna vidare –

till sina väsentliga delar lagts i händerna på kommunerna, medan staten endast ges en översiktlig roll. I och för sig kan många skäl tala för detta om tillräckliga medel ställs till förfogande. En till synes bred satsning kan lätt krympa ihop till ett fåtal objekt, på vilka staten är beredd att satsa betydande belopp. Verkligheten kommer då i princip att motsvara grundsynen i den franska bevarandelagstiftningen, "Lex Malraux".

Medan man väntar på en ny bygglagstiftning utarbetas planer och beskrivningar för att tillgodose kulturhistoriska krav. Detta planeringsarbete får av sakskäl en otvetydig likhet med bevarandeplanerna i Frankrike och andra länder med likartad lagstiftning. Denna utveckling understryker ytterligare behovet av en mera renodlad lagstiftning till skydd för och upprustning av kulturhistoriskt värdefulla bebyggelser och miljöer i likhet med Lex Malraux.

Motionärerna finner det naturligt att planfrågan när det gäller kulturhistoriskt särskilt värdefulla bebyggelser och miljöer får en särskild och delvis annan behandling än när det gäller planläggning av jungfrulig mark. Det förefaller motionärerna som om denna synpunkt inte utretts tillräckligt.

Bygglagutredningen

Bygglagutredningen befriades år 1974 från sitt uppdrag. Utredningens betänkande Markanvändning och byggande och de remissyttranden som avgivits över betänkandet bearbetas inom bostadsdepartementet (prop. 1974:150 s. 387–391). Enligt 1976 års budgetproposition (bil. 14 s. 6) avses en departementspromemoria med förslag till ny lagstiftning på väsentliga områden bli utarbetad för att, efter en omfattande remissbehandling, utgöra underlag för en proposition till riksdagen.

Bygglagutredningen har beträffande underhåll av kulturhistoriskt värdefulla bebyggelser i nyssnämnda betänkande (s. 212–217) föreslagit bl. a. att det skall bli möjligt att i plan föreskriva byggnadslovsplikt för åtgärder som är hänförliga till underhåll. Också materiella föreskrifter om dessa åtgärder bör kunna ges. För fördyringar till följd av sådana mer långtgående underhållsföreskrifter bör fastighetsägaren i vissa fall kunna få ersättning från det allmänna. Lagen (1960:690) om byggnadsminnen skall fortfarande gälla. Större sammanhängande bebyggelsemiljöer bör enligt utredningen (s. 318) kunna skyddas genom att de anges särskilt i kommunplan och att det därvid eller i kommundelsplan meddelas erforderliga bestämmelser angående områdets utformning. För de här nämnda områdena bör (s. 340) först och främst ges riktlinjer till grund för prövning av uppkommande frågor om rivning, nybyggnad och ombyggnad. Vidare kan byggnadslovsplikten behöva vidgas så att den innefattar också t. ex. yttre underhåll. Exempel på föreskrifter med angivet syfte återges i betänkandet.

I sammanställningen av remissyttrandena (SOU 1975:17) har bl. a. (s. 246–247) redovisats i allt väsentligt positiva synpunkter på förslaget om

bevaringsanvisningar i kommunplan. Riksantikvarieämbetet m. fl. förordar (s. 364–365) en vidgning av byggnadsminneslagens tillämpningsområde. Riksantikvarieämbetet framhåller (s. 112–113) att såväl det föreslagna plansystemet som regleringen av rivning och underhåll bör kunna bli av stor betydelse för kulturminnesvården. Även ett stort antal andra remissinstansers i allt väsentligt positiva synpunkter redovisas i anslutning härtill.

Den franska bevarandelagstiftningen (Lex Malraux)

1965 års musei- och utställningssakkunniga har lämnat följande redovisning för den i motionen åberopade franska bevarandelagstiftningen (se betänkandet Markanvändning och byggande, s. 565).

Den franska skyddslagstiftningen gällande miljömässigt intressanta områden brukar benämnas "Lex Malraux" och är från 1962. Genom denna lagstiftning kan ett område med historiskt och estetiskt värdefull bebyggelse förklaras som skyddat område. Vilka områden som skall skyddas bestäms av regeringen genom ett särskilt tillsatt utskott. Även vederbörande kommunala myndighets deltagande i beslutet erfordras som regel.

För de avgränsade och fastställda skyddsområdena skall en plan för bevarande och restaurering upprättas. För planens upprättande utses en särskild arkitekt. Planen förutsättes vara upprättad inom två år från beslutet om avsättning av området. Denna plan träder i stället för bestående stads- eller byggnadsplaner, som samtliga upphäves. Planen föreskriver hur mark och byggnader skall bevaras och användas i framtiden. Kostnaderna för planen betalas av staten.

Saneringen omhänderhas av särskilt inrättade bolag, ägda gemensamt av staten, kommunen och de enskilda fastighetsägarna. Om en ägare till en byggnad icke önskar ansluta sig till bolaget kan detta expropiera byggnaden, med rätt för ägaren att återförvärva sin tidigare egendom efter restaureringen.

För finansieringen av restaureringen utgår statliga och kommunala bidrag och lån. Upp till 80 procent av kostnaderna betalas av allmänna medel. För finansieringen har inrättats en särskild statlig fond. Ur denna utlånade medel får återbetalas i takt med inflytande hyresinkomster.

Omkring ett hundratal områden har sedan lagens tillkomst förklarats för skyddade områden.

Som synes innebär den franska lagstiftningen att statliga myndigheter har ett dominerande inflytande över bevaringsarbetet. Detta är en logisk följd av den franska samhällsordningen där allt stadsbyggande sker med stark statlig styrning. Av tradition kännetecknas svensk förvaltning av en välutvecklad kommunal självstyrelse. Som framgår av bygglagutredningens förslag i detta betänkande ges kommunerna nu ett ytterligare ökat ansvar för sin planering, medan staten får som uppgift att som rådgivare och granskare vägleda kommunerna i deras planarbete. En skyddslagstiftning för hela byggnadsmiljöer uppbyggd efter principerna i Lex Malraux är därför svårförenlig med det svenska kommunala planmonopolet.

MUS 65:s förslag bygger därför på att kommunen tar initiativ och ansvar för sina bevaringsområden. Genom byggnadsminneslagstiftningen ansvarar dock staten fortfarande för den kvalificerade monumentvården.

Remissyttranden över motionen 1975/76:1380

På anmodan av kulturutskottet har civilutskottet yttrat sig över motionen 1975/76:1380. Därefter har yttrande inhämtats från riksantikvarieämbetet.

Civilutskottet, vars yttrande i sin helhet bifogas som bilaga, har anfört bl. a. följande.

I den mån motionens syfte är att påkalla ökade statliga ekonomiska och administrativa insatser för de kulturminnesvårdande uppgifterna utanför bostadssektorns ram anser sig civilutskottet böra helt överlämna denna fråga till kulturutskottets bedömande. Enligt vad civilutskottet förordat (CU 1975:7 s. 30) kommer en redogörelse för erfarenheterna av stödet inom bostadssektorn att redovisas.

Är åter syftet – enligt motionsyrkandet – att åstadkomma ett särskilt planinstitut kan motionen inte tillstyrkas. Det är enligt civilutskottets mening av stort värde att planeringen även för kulturhistoriska bevarandeintressen fogas in i den övriga fysiska planeringen och i bestämmelserna om byggande. En annan ordning skulle t. o. m. kunna motverka motionärernas allmänna syfte att främja och förankra dessa bevarandeintressen och möjligen även bidra till att skapa den inte önskade koncentrationen på ett fåtal objekt. Motionärerna synes inte ha gjort några specifika bedömningar av bygglagutredningens förslag och remissinstansernas synpunkter.

Civilutskottet stryker dock under att det oavsett plansystem kvarstår en fråga om prioritering av resurserna. Detta gäller inte endast direkta bevarandekostnader utan också de statliga administrativa insatserna för inventeringar, bedömningar mot andra intressen, anvisningar och riktlinjer – något som delvis också berörts i utskottets betänkande CU 1975:22 (s. 47–48).

Riksantikvarieämbetet har anfört följande.

I sitt yttrande till bostadsdepartementet den 20 aug. 1974 om bygglagutredningens betänkande "Markanvändning och byggande" (SOU 1974:21) anförde ämbetet bl. a. att ett vidgat samhällsansvar för vården av den kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsen lämpligen borde ske inom ramen för den nya byggnadslagstiftningen, men påpekade att även vid en sådan lösning det är nödvändigt med en översyn av byggnadsminneslagen. Ämbetet ansåg, att det av utredningen presenterade lagförslaget, efter vissa justeringar och kompletteringar, närmare preciserat i ämbetets yttrande skulle kunna läggas till grund för en ny lag om markanvändning och byggande som svarade mot kulturminnesvårdens intressen och borde kunna ge ett väsentligt stöd åt bevarandesträvandena och komplettera kulturminnesvårdens speciallagstiftning. Enligt ämbetets mening är det önskvärt att en ny bygglagstiftning, som bättre än den nuvarande beaktar bevarandeintressena, snarast möjligt kommer till stånd, medan ämbetet ställer sig tveksamt till motionärernas förslag att ett särskilt planinstitut för bevarande och vård av kulturhistoriskt värdefulla bebyggelser och miljöer skall inrättas. Om det skulle visa sig möjligt att etappvis genomföra den planerade nya bygglagstiftningen och därvid de delar av denna som äger samband med bevarandeplaneringen

kunde ges förtur skulle ämbetet givetvis hälsa detta med tillfredsställelse. Om den förväntade nya byggnadslagstiftningen mot förmodan inte på ett tillfredsställande sätt kommer att tillgodose bevarandeintressena bör emellertid frågan om en särskild skyddslagstiftning tas upp till prövning.

Motionen 1975/76:2015, yrkande 2

Till stöd för detta motionsyrkande har anförts följande.

I propositionen 1974:28 framhöll departementschefen att "bevarandet av den historiska kontinuiteten i den fysiska kulturmiljön måste tillmätas en grundläggande betydelse för den enskildes känsla av trygghet och förankring i tillvaron". Om man menar allvar med sådana uttalanden, måste man också vara beredd att ställa medel till förfogande för att uppnå det önskade resultatet.

Riksantikvarieämbetet disponerar för egna direkta insatser och bidrag till byggnadsvård för närvarande 2 milj. kr. Närmare hälften av anslaget åtgår till vård av fasta fornlämningar och vissa andra ändamål. För ämbetets insatser inom byggnadsvården återstår alltså ca 1 milj. kr. och därutöver de mindre belopp som ställs till förfogande av de s. k. särskilda lotterimedlen. Gjorda beräkningar pekar på att den erforderliga investeringsnivån för kulturhistorisk bebyggelse ligger kring 3 miljarder kronor/år. Det synes oss angeläget att regeringen uppdrar åt ämbetet att genomföra en totalinventering och uppställa en prioriteringslista för de närmaste tio åren. Riksdagen bör ges en fullständig dokumentation för att kunna bedöma de framtida anslagens storlek i förhållande till behovet och i förhållande till andra angelägna ändamål.

Utskottet

Med anledning av motionen 1975/76:1380 om bevarande och vård av kulturhistoriskt värdefulla bebyggelser och miljöer får utskottet erinra om att utskottet i betänkandet KrU 1971:26 uttalade att bedömningen av bevarandefrågorna borde ingå som en viktig del i bebyggelseplaneringen. Utskottet förordade en utredning angående bevarandefrågorna och framhöll som lämpligt att denna utredning inordnades i den översyn av lagstiftningen om den fysiska planeringen som då pågick inom bygglagutredningen. Utskottet framhöll också de ekonomiska förutsättningarnas avgörande betydelse när det gäller att bevara äldre miljöer. Utan ett genomtänkt och i praktiken fungerande finansieringssystem – skrev utskottet – riskerar varje lagstiftning med ifrågavarande syfte att bli utan effekt.

Som framgått av det föregående ledde utskottets rekommendationer vid 1971 års riksdag till att bevarandefrågorna inordnades i arbetet på en ny bygglagstiftning. Arbetet med denna lagstiftning pågår alltjämt. Med hänsyn härtill och mot bakgrund av frågans tidigare behandling anser utskottet

inte att det finns anledning för riksdagen att nu begära en utredning om en skyddslagstiftning av den speciella typ som motionärerna haft i tankarna. Utskottet avstyrker därför motionen 1975/76:1380. Samtidigt vill utskottet ännu en gång framhålla att en effektiv byggnadsvård i den anda som kommit till uttryck i 1974 års kulturpolitiska riksdagsbeslut förutsätter både ett lämpligt utformat regelsystem och tillräckliga ekonomiska resurser.

Vad därnäst angår önskemålet i motionen 1975/76:2015 (yrkande 2) om uppdrag åt riksantikvarieämbetet att inventera och prioritera behovet av insatser inom byggnadsvården för en tioårsperiod och om framläggande för riksdagen av en plan för anslagstilldelningen får utskottet framhålla att det är förenat med betydande svårigheter att göra en dylik inventering. Sedan motionen väcktes har emellertid särskilda sakkunniga tillkallats för att utreda formerna för stödåtgärder för vård och bevarande av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse. När de sakkunnigas arbete, som gäller bl. a. ansvarsfördelningen mellan enskild ägare, kommun och stat, avslutas bör ett bättre underlag än nu föreligga för en bedömning av behovet av insatser inom byggnadsvården. Med hänsyn till det nu sagda avstyrker utskottet motionen 1975/76:2015, yrkande 2.

Under åberopande av det anförda hemställer utskottet

1. att riksdagen avslår motionen 1975/76:1380,
2. att riksdagen avslår motionen 1975/76:2015, yrkande 2.

Stockholm den 23 november 1976

På kulturutskottets vägnar
GEORG ANDERSSON

Närvarande vid ärendets slutbehandling: herrar Andersson i Lycksele (s), Sundman (c), Nilsson i Agnäs (m), Leander (s), Eriksson i Ulfsbyn (c), Green (s), fru Frænkel (fp), fru Johansson i Uddevalla (s), herrar Norrby (c), Sörenson (s), fru Diesen (m), herr Alsén (s), fru Göthberg (c), herrar Bladh (s) och Richardson (fp).

Bilaga

Civilutskottets yttrande
1975/76:4 y

över motion om en skyddslagstiftning för bevarande och vård av kulturhistoriskt värdefulla bebyggelser och miljöer

Till kulturutskottet

Kulturutskottet har beslutat inhämta yttrande från civilutskottet över motionen 1975/76:1380 (m). I motionen hemställs att riksdagen hos regeringen begär att bygglagutredningen ges direktiv att utreda frågan om ett särskilt planinstitut för bevarande och vård av kulturhistoriskt värdefulla bebyggelser och miljöer och framlägga förslag i så god tid att proposition kan föreläggas 1977 års riksdag.

Vissa tidigare förslag m. m.

Den år 1968 tillsatta bygglagutredningen redovisar i sitt principbetänkande (SOU 1974:21) Markanvändning och byggande utgångspunkter för en ny lagstiftning, avsedd att ersätta den nuvarande byggnadslagen (1947:385). Efter riksdagens beslut (mot. 1971:832, KrU 1971:26) hade utredningen år 1972 getts som tilläggsuppdrag att överväga synpunkter på skydd för kulturhistoriskt värdefulla bebyggelser och miljöer. I enlighet med direktiven samrådde utredningen i denna del med 1965 års musei- och utställningssakkunniga. De sakkunniga fick information om det plansystem utredningen övervägde och lämnade till utredningen en rapport med redovisning av vilka bevaringsbehov som gör sig gällande från kulturhistorisk synpunkt och en bedömning av hur dessa kan tillgodoses inom ramen för det tilltänkta systemet. Rapporten har fogats till utredningens nämnda betänkande. Utredningen har fört fram överväganden angående skydd för kulturhistoriskt värdefull bebyggelse, överväganden som ansluter till vad som framförts från 1965 års musei- och utställningssakkunniga. En sammanställning (SOU 1975:17) av remissyttrandena över betänkandet har publicerats.

Bygglagutredningen befriades år 1974 från sitt uppdrag. Betänkandet och remissyttrandena bearbetas inom bostadsdepartementet (prop. 1974:150 s. 387–391). Enligt vad som anförts i 1976 års budgetproposition (bil. 14 s. 6) avses en departementspromemoria med förslag till ny lagstiftning på väsentliga områden föreligga hösten 1976 och bli föremål för en omfattande remissbehandling, varefter proposition bör kunna föreläggas riksdagen hösten 1977.

Utredningens förslag beträffande underhåll av kulturhistoriskt värdefulla

bebyggelser (s. 212–217) innebär bl. a. att det skall bli möjligt att i plan föreskriva byggnadslovsplikt för åtgärder som är hänförliga till underhåll. Också materiella föreskrifter om dessa åtgärder bör kunna ges. För fördyringar till följd av sådana mer långtgående underhållsföreskrifter bör fastighetsägaren i vissa fall kunna få ersättning från det allmänna. Lagen (1960:690) om byggnadsminnen skall fortfarande gälla. Större sammanhängande bebyggelsemiljöer bör enligt utredningen (s. 318) kunna skyddas genom att de anges särskilt i kommunplan och att det därvid eller i kommundelsplan meddelas erforderliga bestämmelser angående områdets utformning. För de här nämnda områdena bör (s. 340) först och främst ges riktlinjer till grund för prövning av uppkommande frågor om rivning, nybyggnad och ombyggnad. Vidare kan byggnadslovsplikten behöva vidgas så att den innefattar också t. ex. yttre underhåll. Exempel på föreskrifter med angivet syfte återges i betänkandet.

I sammanställningen av remissyttrandena (SOU 1975:17) har bl. a. (s. 246–247) redovisats i allt väsentligt positiva synpunkter på förslaget om bevaringsansvisningar i kommunplan. Riksantikvarieämbetet m. fl. förordar (s. 364–365) en vidgning av byggnadsminneslagens tillämpningsområde. Riksantikvarieämbetet framhåller (s. 112–113) att såväl det föreslagna plansystemet som regleringen av rivning och underhåll bör kunna bli av stor betydelse för kulturminnesvården. Även ett stort antal andra remissinstansers i allt väsentligt positiva synpunkter redovisas i anslutning härtill.

Inom bostadsdepartementets ansvarsområde har, med utgångspunkt från förslag i saneringskommitténs betänkande (SOU 1973:27) Sanering III öppnats *nya stödformer vid upprustning av kulturhistoriskt värdefull bostadsbebyggelse*. Sålunda tillstyrker civilutskottet (CU 1975/76:22) förslag i bilaga 14 till budgetpropositionen 1976 att beslut om höjt låneunderlag för ändamålet får meddelas intill belopp av 15 milj. kr. under vart och ett av åren 1976 och 1977, att beslut om tilläggslån får meddelas intill 20 milj. kr. för vart och ett av de nämnda åren och att den sistnämnda ramen får överskridas om det behövs av sysselsättningsskäl. I det nämnda betänkandet lämnas också vissa ytterligare uppgifter om verksamheten och dess omfattning.

Utskottet

Motionen tar sikte på utredning om ett särskilt planinstitut för bevarande och vård av kulturhistoriskt värdefulla bebyggelser och miljöer. Som huvudsaklig grund för yrkandet anges att det faller sig naturligt att planfrågan i dessa fall ges en särskild och delvis annan behandling och att det förefaller som om denna synpunkt inte tillräckligt utretts. Alternativet skulle vara en skyddslagstiftning av fransk typ (redovisad av saneringskommittén i SOU 1973:27, s. 43–49, och kommenterad av 1965 års musei- och utställningssakkunniga i SOU 1974:21, s. 565–566) – en lagstiftning där statliga myn-

digheter har ett dominerande inflytande över bevaringsarbetet. Motionärerna anför dock att en planlagstiftning, som såväl enligt gällande rätt som enligt bygglagutredningens förslag, lägger initiativen hos kommunerna kan ha många skäl för sig – förutsatt dock att på det här aktuella området erforderliga medel ställs till förfogande.

I den mån motionens syfte är att påkalla ökade statliga ekonomiska och administrativa insatser för de kulturminnesvårdande uppgifterna utanför bostadssektorns ram anser sig civilutskottet böra helt överlämna denna fråga till kulturutskottets bedömande. Enligt vad civilutskottet förordat (CU 1975:7 s. 30) kommer en redogörelse för erfarenheterna av stödet inom bostadssektorn att redovisas.

Är åter syftet – enligt motionsyrkandet – att åstadkomma ett särskilt planinstitut kan motionen inte tillstyrkas. Det är enligt civilutskottets mening av stort värde att planeringen även för kulturhistoriska bevarandeintressen fogas in i den övriga fysiska planeringen och i bestämmelserna om byggande. En annan ordning skulle t. o. m. kunna motverka motionärernas allmänna syfte att främja och förankra dessa bevarandeintressen och möjligen även bidra till att skapa den inte önskade koncentrationen på ett fåtal objekt. Motionärerna synes inte ha gjort några specifika bedömningar av bygglagutredningens förslag och remissinstansernas synpunkter.

Civilutskottet stryker dock under att det oavsett plansystem kvarstår en fråga om prioritering av resurserna. Detta gäller inte endast direkta bevarandekostnader utan också de statliga administrativa insatserna för inventeringar, bedömningar mot andra intressen, anvisningar och riktlinjer – något som delvis också berörts i utskottets betänkande CU 1975:22 (s. 47–48).

Stockholm den 8 april 1976

På civilutskottets vägnar
PER BERGMAN

Närvarande: herrar Bergman i Göteborg (s), Lindkvist (s), Åkerfeldt (c), Strömberg i Botkyrka (fp), Jadestig (s), Adolfsson (m), Häll (s), Olof Johansson i Stockholm (c), Claeson (vpk), fru Landberg (s), fru Ingvar-Svensson (c), herrar Danell (m), Håkansson i Trelleborg (s), Andersson i Gamleby (s) och fru Andersson i Hjärtum (c).

Särskilt yttrande

av herrar Adolfsson (m) och Danell (m) som anför:

Motionärernas beskrivning av de olika åtgärder som vidtagits under senare år i syfte att bevara kulturhistoriskt värdefull bebyggelse visar på en tvek-

samhet som i sin tur riskerar att omintetgöra stora värden. Någon genomgripande reform där både ekonomiska och planmässiga aspekter beaktats har inte genomförts. Med hänsyn till bl. a. bygglagutredningens arbete och remissbehandlingen av detta står det dock klart att mycket nu kan göras utan ytterligare tidskrävande utredningsarbete. För att kunna ta till vara omistliga miljöer som annars riskerar att definitivt gå till spillo är det angeläget att frågan om bevarande av kulturhistorisk bebyggelse snarast får sin lösning.